

N:o 7.

Ankom till Riksd. kansli den 9 maj 1902, kl. 12 midd.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående statsbidrag till aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola.

Uti den till Riksdagen den 14 januari 1902 aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t i punkten 21 under åttonde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 11 i samma månad angifna grunder för aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola, med rätt för Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder deraf, att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum; dels ock för ändamålet på ordinarie stat uppföra ett förslagsanslag med titel »bidrag till aflönande af vikarie för lärare vid högre folkskola» å 2,000 kronor.

Till omförmälda statsrådsprotokoll har föredragande departementschefen i ärendet yttrat följande:

»Hos Eders Kongl. Maj:t har Riksdagen i skrifvelse den 22 maj 1901, under hänvisning till innehållet af en inom Riksdagen väckt motion, anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om och på hvilka villkor statsbidrag skulle kunna lemnas till aflönande af vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid högre folkskolor, hvilka af sjukdom urståndsattes att sin tjenst fullgöra, samt att Eders Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Uti berörda motion hade anförts, bland annat, följande.

Under de senare åren hade så småningom nästan alla vid rikets folkundervisningsanstalter anställda lärare och lärarinnor blifvit tillerkända rätt att vid sjukdomsfall få behålla en del af lönen. I sammanhang härmed hade beslut fattats derom, att en del af lönen för vikarien skulle utgå af statsmedel. Dylig förmån hade sedan 1895 års början tillkommit den ordinarie lärarepersonalen vid folkskolorna och från 1901 års början äfven extra ordinarie samt biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola äfvensom lärarepersonalen vid mindre folkskola och småskola. De vid folkskolelärareseminariernas öfningsskolor anställda lärare och lärarinnor hade sedan år 1898 åtnjutit enahanda förmån, och på grund af beslut af 1900 års Riksdag hade i den för 1901 års Riksdag framlagda nådiga statsverkspropositionen föreslagits, att statsbidrag äfven måtte utgå till aflönande af vikarier för vid landstingsseminarier anställda lärare och lärarinnor, hvilka af sjukdom urståndsattes att fullgöra sin tjenst.

Vid rikets högre folkskolor anställda lärare och lärarinnor vore deremot allt fortfarande i saknad af den viktiga förmånen att vid sjukdomsfall under vissa villkor få hjälp till aflönande af vikarie. Något skäl att i nu föreliggande afseende icke tillerkänna de högre folkskolornas lärarepersonal samma förmån, som lärare vid folk- och småskolor redan åtnjöte, syntes emellertid svårigen kunna uppletas, hvadan motionärerna ansett sig böra fästa uppmärksamheten på den lucka, som här otvifvelaktigt förelåge. Ville man — och detta vore ju af största vigt — skaffa de högre folkskolorna de bästa lärarekrafter, som stode till buds, ginge det ej an att i något afseende ställa dessa skolors lärarepersonal i en sämre ekonomisk ställning än de vid öfriga folkskolor anställda lärare och lärarinnor. Och den omständigheten, att vid de högre folkskolorna funnes enligt senast offentliggjorda statistik (för år 1899) anställda endast sexton lärare och två lärarinnor, borde göra det lätt för statsverket att här träda hjälpende emellan, ty det statsanslag, som årligen kunde för ändamålet erfordras, inskränkte sig till ett helt ringa belopp. Om vikariens aflöning exempelvis

sattes till dubbla det belopp, som utginge för vikarie åt sjuk folkskolelärare, alltså till 150 kronor per läsmånad (utom bostad och vedbrand), och denna ersättning utgjordes af den sjuke läraren sjelf, statsverket och skoldistriktet i samma proportion, som vore faststald beträffande folkskolelärarne, så skulle för hvarje läsmånad, som lärare vid högre folkskola hade tjänstledighet på grund af sjukdom, vikariatsersättningen utgöras med följande belopp:

af den sjuke läraren	kronor	37: 50
» statsverket	»	100: —
» skoldistriktet	»	12: 50
		summa kronor 150: —

Äfven om man utginge från det temligen osannolika antagandet, att sjuklighetsprocenten vore väsentligt större inom de högre folkskolornas än inom den egentliga folkskolans lärarekår, skulle, under nyss antydda förutsättning beträffande statens andel i vikariatsersättningen, den årliga medelkostnad, som blefve en följd af förverkligandet af motionärernas önskemål, icke kunna för statsverket uppgå ens till 1,000 kronor.

Då emellertid ett beslut i den af motionärerna antydda rigtningen syntes böra föregås af en närmare utredning, bland annat, angående vikarie-lönens storlek samt i hvilken proportion staten, skoldistriktet och den sjuke läraren sjelf borde bidra till denna lön och hvilka närmare vilkor, som borde fastställas för åtnjutande af den ifrågasatta förmånen, inskränkte sig motionärerna till att föreslå, att en skrifvelse af ofvan angifna innehåll måtte af Riksdagen aflåtas till Eders Kongl. Maj:t.

I sin skrifvelse har Riksdagen meddelat, att Riksdagen delade den i motionen uttalade åsigten, att lärare och lärarinnor vid högre folkskolor, hvilka af sjukdom urståndsattes att uppehålla sin tjänst, borde berättigas att under tjänstledighetstiden behålla någon del af sin lön, och att bidrag till vikaries aflönande borde lemnas af staten och vederbörande skoldistrikt, på grund hvaraf Riksdagen, som ansåge sig icke böra för närvarande ingå i något bedömande deraf, hvilken aflöning borde tillerkännas vikarie för de ifrågavarande lärarne eller enligt hvilka grunder bidrag till en sådan vikaries aflöning borde utgå af vederbörande lärare, af staten och af skoldistriktet, framstälde den anhållan, som jag nyss omförmält.

Genom nådig remiss den 31 maj 1901 anbefaldes Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de län, inom hvilka högre folkskolor vore inrättade,

att, efter styrelsernas öfver nämnda skolor hörande, inkomma med underdåniga utlåtanden rörande det i Riksdagens skrivelse omförmälda ärende.

Af de inkomna yttrandena inhemtas, att samtliga såväl Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande som skolstyrelser förordat, att åtgärder måtte vidtagas för åvägabringande af lagstiftning i motionens syfte.

Med instämmande uti de af motionärerna anförda skäl har af dem, som i ärendet blifvit hörda, anförts:

att — med hänsyn dertill att numera statsbidrag erhöles till aflönande af vikarier icke allenast för de ordinarie lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna, utan äfven för vid samma skolor anställda extra ordinarie och biträdande lärare och lärarinnor samt för lärarepersonalen vid mindre folkskolor och småskolor äfvensom för de vid folkskolelärare- och lärarinneseminariernas öfningsskolor anställda lärarne och lärarinnorna samt från och med år 1902 för den vid de af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskolelärareseminarier anställda lärarepersonalen — det vore med rättvisa och billighet förenadt, att bidrag af allmänna medel äfven kunde erhållas till aflönande af vikarie för vid högre folkskola anställd lärare, som af sjukdom urståndsattes att fullgöra sin tjänst;

att det vore synnerligen viktigt för de högre folkskolorna att kunna förvärfva goda och framstående lärarekrafter, hvarför dessa skolors lärare icke i något afseende borde ställas ekonomiskt sämre än lärare vid andra folkskolor; samt

att, då man icke i allmänhet kunde påräkna, att skoldistriktet skulle åtaga sig att helt och hållet eller till större delen bekosta vikarierna, det vore synnerligen önskvärdt, att staten trädde emellan, så att ifrågavarande lärare komme ur den undantagsställning bland lärarepersonalen inom folkskoleväsendet, hvaruti de befunde sig vid af sjukdom förorsakad oförmåga att sjelfva sköta sin tjänst.

Angående storleken af det arfvode, som borde tillerkännas den anstälde vikarien, hafva de flesta af de hörda instämt i motionärernas förslag. • De tillstyrka sålunda, att vikariearfvodet bestämmes till 150 kronor för läsmånad utom bostad och vedbrand, hvarjemte några ansett, att vikarien dertill borde erhålla godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakomme. Såsom skäl för beloppets storlek har anförts, att med hänsyn till de större kompetensvilkor, som erfordrades för anställning vid högre folkskolor, ersättningen icke kunde sättas till lägre belopp än 150 kronor för läsmånad utom husrum och vedbrand jemte godtgörelse för resekostnad och att, om aflöningen sattes lägre, man svårligen skulle kunna påräkna

att erhålla för dessa viktiga lärareplatser fullt lämpliga vikarier. En skolstyrelse (Lilla Malma) uttalar dock sin farhåga för att svårighet skulle möta att erhålla kompetent vikarie äfven för ett belopp af 150 kronor för läsmånad. En annan skolstyrelse (Husqvarna) anser deremot den i motionen föreslagna ersättningen både rättvis och lämplig. Sattes nemligen beloppet lägre, skulle säkerligen icke vikarie erhållas med erforderliga egenskaper, och sattes det högre, skulle den sjuke läraren få vidkännas för stor minskning i sina redan förut små inkomster, och för skolstyrelserna, som i regel hade mycket snävt begränsade inkomster till sitt förfogande, kunde oöfverstigliga svårigheter uppstå vid utgörandet af distriktets andel i vikariens aflöning äfvensom af kostnaden för bostad och bränsle. En styrelse (Gudmundrå) har anfört, att den under flere år för de sexton veckor, under hvilka skolans ordinarie lärare i egenskap af riksdagsman varit förhindrad att sjelf sköta sin tjänst, i vikariearfvode betalat 800 kronor eller efter 1,200 kronor för tjugufyra veckor, hvilken tid vore stadgad såsom den längsta, hvarunder undervisningen i allmänhet borde fortgå; styrelsen hade därför tänkt sig, att vikariatsarfvodet lämpligen kunde bestämmas till minst 1,200 kronor för tjugufyra veckors undervisningstid eller 200 kronor för läsmånad, hvilket arfvode hvarken vore för högt i förhållande till de kraf, som måste ställas på detta slags lärare, eller för lågt med hänsyn till önskvärdheten af undervisningens uppehållande på tillfredsställande sätt. Länsstyrelsen i det län, hvartill förenämnda skola hör, har deremot ansett, att vikariens aflöning borde bestämmas till 600 kronor för sex månaders undervisningstid eller 100 kronor för läsmånad förutom bostad med vedbrand samt resekostnad, der sådan ifrågakomme. En annan skolstyrelse (Lysekil) anser den föreslagna aflöningen till vikarien vara otillräcklig och vill hafva den bestämd till 1,400 kronor för år. En länsstyrelse (Blekinge) hyser den åsigten, att den kontanta aflöningen till vikarien icke borde i lag fixeras till visst belopp, utan utgå med vissa procent af den kontanta aflöning, som af läraren i hvarje särskildt fall åtnjötes, hvilken ju kunde vexla i förhållande till det större eller mindre bidrag till skolan, som af statsmedel erhöles. Mot ett bestämmande af samma arfvode till alla vikarier vid här ifrågavarande skolor har uttalat sig ännu en skolstyrelse (Ulricehamns), i det att den hyste den åsigten, hvari äfven länsstyrelsen instämt, att någon skilnad i aflöning borde ega rum mellan vikarie för ordinarie lärare å ena sidan samt vikarie för extra ordinarie och biträdande lärare eller lärarinna å andra sidan, hvarjemte hänsyn borde tagas dertill, att

lärarebefattningarna vid högre folkskolor vore olika aflönade. Nämnda styrelse har därför hemställt, att vikarie för ordinarie lärare måtte erhålla minst 100 och högst 150 kronor för läsmånad samt att vikarie för extra ordinarie eller biträdande lärare måtte aflönas med minst 75 kronor och högst 100 kronor, allt utom bostad och vedbrand samt resekostnad.

Den af motionärerna föreslagna fördelningen af vikariearfvodet mellan den sjuke läraren sjelf, staten och skoldistriktet, hvilken vore densamma som blifvit faststald beträffande ersättningsens utgörande till vikarie för folkskolelärare, som vore af sjukdom hindrad att sjelf tjenstgöra, har tillstyrkts af alla, som yttrat sig i detta hänseende. Den sjuke läraren skulle sålunda, om minimiaflöningen för månad sattes till 150 kronor, af sin lön afstå ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning eller 37 kronor 50 öre för läsmånad, två tredjedelar af samma minimiaflöning eller 100 kronor skulle utgå af allmänna medel, och återstoden skulle erläggas af skoldistriktet, hvilket det jemväl skulle åligga att förse vikarien med bostad jemte vedbrand äfvensom att godtgöra honom för resekostnad, der sådan ifrågakomme.

Angående villkoren i öfrigt hafva de flesta, som yttrat sig härom, hemställt, att samma bestämmelser, som vore gällande i fråga om vikarier för lärare vid folkskola eller småskola under tjenstledighet på grund af sjukdom enligt nådiga kungörelsen den 1 juni 1900, borde upptagas i fråga om de högre folkskolorna, dock med de förändringar, som påkallades med hänsyn till den olikhet, hvilken förefunnes mellan de allmänna folkskolornas och de högre folkskolornas anordningar. I öfverensstämmelse härmed har ock yrkats, att den kortaste tid, för hvilken blifvande föreskrifter skulle tillämpas, borde bestämmas till en månad. Endast en länsstyrelse (Blekinge) har i detta hänseende en afvikande mening. Denna myndighet anser nemligen, att vikariens aflöning och statsbidraget borde utgå efter läsvecka, ehuru ej för kortare tid än oafbrutet tre läsveckor, och detta på den grund, att undervisningstiden för ordinarie lärare vid högre folkskolor vore uti nådiga kungörelsen den 16 juni 1875 angifven uti visst antal veckor, med hänsyn till hvilkas antal lärarens aflöning också torde vara bestämd.

En länsstyrelse (Vesternorrlands) hemställer särskildt, att såsom vilkor för erhållande af det ifrågasatta statsbidraget borde fastställas, att den lärare eller lärarinna, för hvilken vikarie erfordrades, meddelade undervisning i den högre folkskolan under ett visst, i lämpligt förhållande till undervisningstiden för lärare och lärarinnor vid folkskolor eller af lands-

ting inrättade småskolelärareseminarier bestämdt antal timmar i veckan.

Angående vikariens kompetens såsom vilkor för statsbidrags erhållande hafva två länsstyrelser yttrat sig. Den ena (Blekinge) menar, att vikarien borde uppfylla samma kompetensvilkor som den ordinarie läraren eller lärarinnan enligt förberörda nådiga kungörelse utom hvad beträffade vilkoret att hafva med godt vitsord genomgått den praktiska öfningskursen vid folkskolelärareseminarium, hvilket skulle kunna ersättas med vederbörande folkskoleinspektörs vitsord, att vikarien det oaktadt befunnits duglig. Den andra (Kristianstads) anser, att vikarien skulle antingen vara kompetent att erhålla tjänst såsom lärare vid högre folkskola eller hafva aflagt afgangsexamen vid folkskolelärareseminarium, dock att i det sistnämnda fallet af folkskoleinspektören skulle styrkas, att vikarien befunnits duglig att sköta tjänsten och att för tjänsten kompetent vikarie icke kunnat erhållas.

Att endast lärare vid sådana högre folkskolor, som åtnjuta statsbidrag, borde erhålla förmånen af bidrag till vikaries aflönande, påpekas af en länsstyrelse (Blekinge).

En skolstyrelse (Brunnby) anser, att vikarie borde erhålla ersättning för bostad och vedbrand beräknad till 75 kronor för den för skolan bestämda årliga undervisningstiden.

Angående resekostnadsersättning har en länsstyrelse (Södermanlands läns) hemställt, att, enär kompetent vikarie ofta nog icke kunde erhållas i närheten af skolan, sådan vikarie borde erhålla rese- och traktamentsersättning för resa från vikariens hemvist till tjänstgöringsorten och åter enligt bestämmelserna för fjerde klassen i gällande resereglemente, hvilken ersättning borde utgöras enligt samma fördelning som den kontanta aflöningen.

Genom länsstyrelserna hafva två folkskoleinspektörer blifvit hörda. Båda hafva tillstyrkt förslagets förverkligande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nådiga kungörelsen angående aflönande af vikarie vid folkskola eller småskola, den ene dock med det tillägget, att den kontanta lörens storlek icke borde bestämmas med visst belopp för månad, utan för läsår. Såsom skäl härför har han anfört, att den högre folkskolans årliga undervisningstid vore betydligt kortare än den egentliga folkskolans och derjemte olika vid olika skolor, under det att den ordinarie lärarens lönevilkor vore oberoende af den olika lästiden. Skulle lönen bestämmas till 150 kronor för läsmånad, skulle årslönen för vikarier ställa sig mycket olika vid olika skolor, hvaraf komme att följa, att ordinarie lärare med

samma löneförmåner skulle komma att lemna olika bidrag till vikariers årslön, och likaledes staten komma att bidraga med olika belopp, ehuru dess bidrag till de ordinarie lärarne vore lika. Med anledning häraf och då vikarie för sjuk folkskolelärare eller småskolelärare åtnjöte en årslön, motsvarande ordinariens begynnelselö, och 1,400 kronor nog vore den högsta kontanta årslönen för lärare i högre folkskola, borde den kontanta årslönen för vikarie bestämmas att utgå efter 1,400 kronor för helt läsår jemte fri bostad och vedbrand eller ersättning därför med minst 100 kronor.

Enär från och med år 1902 samtliga öfriga vid folkundervisningsanstalterna för läsämnen med full tjenstgöring anställda lärare — under hvilken benämning jag här liksom i det följande äfven inbegriper lärarinnor — äro delaktiga i den förmånen, att statsbidrag må utgå till vikariens aflöning, när de på grund af sjukdom urståndsättas att sjelfva fullgöra sin tjenst, och lärarne sjelfva således blott afstå så mycket af sin egen lön, som motsvarar en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, anser jag det rättvist, att äfven lärarne vid de högre folkskolorna erhålla en motsvarande förmån. Jag instämmer alltså härutinnan uti de uttalanden, som afgifvits af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och vederbörande skolstyrelser.

De sålunda erforderliga statsbidragen till aflönande af vikarier för lärare vid här ifrågavarande skolor torde böra i allmänhet utgå efter samma grunder, som äro gällande med afseende på lärarne vid de allmänna folkskolorna; dock måste den olikhet i fråga om organisation och lärarnes anställning, som förefinnes mellan de högre folkskolorna och de allmänna folkskolorna, föranleda vissa olikheter uti de bestämmelser, enligt hvilka statsbidraget bör utgå. Med afseende på statsbidrag till öfriga vid folkundervisningsanstalterna anställda lärares vikarier är föreskrifvet, att stadgandena ega tillämpning endast i det fall, att bidrag af statsmedel utgår till tjensteinnehafvarens aflönande. Genom detta vilkor begränsas åtnjutandet af den här ifrågavarande förmånen till sådana skolor, hvilka uppfylla vilkoren för sistnämnda statsbidrags erhållande. Till de högre folkskolorna lemnas emellertid statsbidragen icke till lärarnes aflönande, utan såsom understöd åt skolan, på sådant sätt att de kunna utgå med högst 1,200 kronor årligen för hvarje årsklass och för hvarje skola, dock ej öfverstigande 2,400 kronor om året. Det i kungörelsen den 1 juni 1900 upptagna vilkoret, att bidrag till aflönande af vikarie kan erhållas endast i det fall, att bidrag af statsmedel utgår till tjensteinnehafvarens

aflöning, bör därför ersättas med den bestämmelsen, att förmånen af statsbidrag till vikariens aflönande endast skall tillkomma lärare vid sådana högre folkskolor, som åtnjuta understöd af statsmedel. Härigenom vinnes, att endast sådana folkskolor af förenämnda art komma att understödjas, som äro organiserade enligt de i nådiga kungörelsen den 16 juni 1875 angående anslag till högre folkskolor stadgade grunder. De skola således vara ordnade enligt ett af Eders Kongl. Maj:t pröfvadt och stadfäst reglemente och få ej mottaga till lärjungar andra än sådana, som visat sig redan innehafva de kunskaper, hvilka i den egentliga folkskolan meddelas. Undervisningen skall ock i allmänhet fortgå högst tjugufyra veckor hvarje år, på det att lärjungarne må komma i tillfälle att inhemta ett högre mått af bildning, utan att dragas från sina vanliga lefnadsförhållanden eller nödig öfning för duglighet och hårdighet vid kroppsarbete, hvarjemte lärarne skola vara väl vitsordade för studier, idkade vid universitet, och hafva med godt vitsord genomgått den praktiska öfningskursen vid ett folkskolelärareseminarium.

I sammanhang med nämnda ändring, beroende på sättet för statsbidragets utgående till skolan, måste ett tillägg göras, så att endast de lärare, som undervisa i läsåmnena, komma i åtnjutande af den föreslagna förmånen, och så att lärare, som undervisa blott något mindre antal timmar, t. ex. blott i vissa ämnen, blifva uteslutna. Såsom lämplig grund härför torde kunna upptagas ett visst antal tjänstgöringstimmar i veckan. En sådan bestämmelse har betydelse från den synpunkten, att, då vikariatsaflöningen och statsbidraget bestämmas till visst belopp vare sig för år eller månad, man måste tillse, att bestämmelserna härom icke kunna vinna tillämpning, när vikarie anställs för en lärare, som tjänstgör endast ett ringa antal timmar i veckan. Med anledning häraf har undersökning verkstälts angående lärarnes tjänstgöringsskyldighet vid de med statsmedel understödda sexton högre folkskolorna. Denna undersökning visar, att vid hvarje högre folkskola tjänstgör en föreståndare eller hufvudlärare med det största antalet undervisningstimmar i veckan. Detta vexlade dock vid de olika skolorna, så att hufvudläraren under läsåret 1900—1901 eller — vid de skolor, der kalenderår och läsår sammanfalla — kalenderåret 1900 tjänstgjort

vid 1 skola	34	timmar,
» 1 »	32	»
» 6 skolor	30	»
» 2 »	29	»

vid 1 skola	28	timmar,
» 1 »	26	»
» 1 »	25—30	»
» 1 »	25 ¹ / ₂	»
» 1 »	25	»
» 1 »	24	» i veckan.

Vid en skola undervisade en extra ordinarie lärarinna 27 timmar i veckan.

Af ämnes- eller timlärare undervisade förenämnda år 1 lärare 10 timmar och 2 lärare 6 timmar i veckan.

För undervisning i öfningsämnen teckning, sång och gymnastik voro vid ifrågavarande skolor anställda 6 lärare, af hvilka

1 undervisade	5	timmar,
1 »	4	»
1 »	3 ¹ / ₂	»
3 »	2	» i veckan.

Slöjdläroarna voro likaledes 6. Af dem undervisade för hvarje vecka

1 lärare	20	timmar,
1 »	18	»
1 »	8	»
1 »	5	»
2 »	4 ¹ / ₂	»

af hvilka den med 8 timmars undervisningstid derunder undervisade äfven i bokföring.

Af denna undersökning framgår, att såsom lämpligt minsta antal undervisningstimmar i veckan torde kunna sättas tjugufyra timmar.

Lika litet som för lärare vid alla öfriga folkundervisningsanstalter bör förmånen att erhålla bidrag af statsmedel till vikariens aflönande tillkomma lärarne vid högre folkskolor under tillfälliga och kortvariga sjukdomsfall. Vid sjukdomsfall under några dagar eller en eller annan vecka torde tillfälliga anordningar kunna vidtagas utan synnerlig uppoffring från den sjuke lärarens sida, eller ock lästerminen förlängas med motsvarande tid. Kan vikarie anskaffas och kostnaderna härför drabba antingen läraren ensam eller läraren och skoldistriktet gemensamt, befrias man från de svårigheter, som äro förenade med kontrollen öfver att vilkoren uppfyllas för erhållande af statsbidrag till vikaries aflönande vid kortare sjukdoms-

fall. I afseende härå anser jag icke skäligen afvika från den bestämmelse om minimitid, som blifvit stadgad för alla öfriga lärare, nemligen att bidrag till vikariearfvodet utgår endast i fall vikarie för sjuk lärare är förordnad under oafbrutet minst en månad.

Att intaga någon bestämmelse angående begränsning af det antal månader eller veckor under ett år, för hvilka statsbidrag må utgå till vikarier vid högre folkskolor, torde icke vara behöfligt. I § 3 af förberörda kungörelse den 16 juni 1875 bestämmes, att undervisningen i allmänhet må fortgå högst tjugufyra veckor hvarje år. Genom af Eders Kongl. Maj:t fastställda reglementen hafva dock flere skolor erhållit tillstånd till en ökad årlig lästid, allt efter de förhållanden, som på olika orter hafva betingat en dylik afvikelse. Sålunda undervisades år 1900 vid

1 skola	23	veckor,
5 skolor	24	»
1 skola	25 $\frac{1}{2}$	»
5 skolor	30	»
2 »	32	»
1 skola	32 $\frac{1}{2}$	»
1 skola	34	» .

Vid ingen skola af här ifrågavarande slag omfattar läsåret fulla åtta månader.

Angående det antal år, hvarunder statsbidrag till aflönande af vikarie för extra ordinarie lärare må utgå, torde samma bestämmelser upptagas, som gälla för icke ordinarie lärare vid öfriga folkundervisningsanstalter. Sålunda bör bidraget utgå till vikarie för extra ordinarie lärare för högst två läsår af de tre första läsåren af extra ordinarie lärarens tjänstetid och ej för mer än högst två läsår under den derefter följande tjänstetiden, så framt han icke under de tre närmast föregående läsåren sjelf tjenstgjort minst ett läsår.

För erhållande af statsbidrag vore visserligen bäst, om man kunde föreskrifva, att vikarien skulle innehafva samma behörighet, som fordras för att kunna anställas såsom ordinarie lärare vid högre folkskola, nemligen att vara väl vitsordad för studier vid universitet och hafva med goda vitsord genomgått praktisk öfningskurs vid folkskolelärareseminarium. Vid inträffande sjukdomsfall inom högre folkskolans lärarepersonal torde det dock ofta blifva rätt svårt att inom tillräckligt kort tid erhålla dylik vikarie. Särskildt torde det blifva svårt att få tillgång på sådana vikarier,

som genomgått den föreskrifna öfningskursen, emedan denna antagligen i de flesta fall genomgås endast af sådana, som hafva utsigt att inom kortare tid erhålla varaktig anställning vid högre folkskola. Mången gång torde man få nöja sig med att till vikarie antaga en folkskolelärare, men i dessa fall bör för statsbidragets erhållande folkskoleinspektören vitsorda vikariens duglighet och att behörig vikarie icke kunnat anskaffas. I fråga om detta medgifvande instämmer jag således med två af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka hafva yttrat sig härom.

Beträffande storleken af det belopp, som bör tillerkännas vikarien, hafva, såsom nämndt, de flesta af dem, som hörts i ärendet, i likhet med motionärerna ansett, att 150 kronor för läsmånad vore ett lämpligt minimum. Några af dem, som yttrat sig i ämnet, hafva visserligen föreslagit, att vikariatsarfvodet borde utgå med ett högre belopp än det nu nämnda. Sålunda har det föreslagits, dels att vikariens aflöning borde bestämmas till 1,200 kronor för ett läsår af tjugufyra veckor eller 200 kronor för läsmånad, dels att samma aflöning borde utgå med 1,400 kronor för år. Jag anser dock, att den af flertalet önskade aflöningen, eller 150 kronor för månad, är lämpligen afvägd, allra helst som den bestämdt angifves såsom en minimilön. Skolstyrelserna ega ju då rätt att, der förhållandena sådant fordra och tillgångarne det tillåta, höja denna minimilön på samma sätt som åtskilliga skoldistikt höja arfvodet till folkskolelärares vikarier utöfver det lagbestämda vikariearfvodets minimibelopp.

Att, såsom några föreslagit, bestämma det vikariearfvode, till hvars bestridande statsbidrag må kunna till en viss del utgå, i förhållande till den lön, skoldistriktet sjelft bestämmer för den ordinarie läraren, skulle leda till allt för stor obestämdhet med hänsyn till anspråken på bidrag från statens sida.

Då det blifvit föreslaget att bestämma arfvodet olika för vikarier för ordinarie å ena sidan samt för extra ordinarie och biträdande lärare å andra sidan, vill jag anmärka, att till vikarier för biträdande lärare, hvarmed vid de allmänna folkskolorna menas lärare, som tjenstgöra i folkskola utan att hafva aflagt folkskolelärareexamen, statsbidrag ej bör utgå, då sådana lärare icke äro behöriga att antaga anställning vid högre folkskola, hvadan förslaget, såvidt vikarier för desse lärare angår, ej förtjenar afseende. I fall man med biträdande lärare vid högre folkskolor menar ämnes- eller timlärare, har jag redan förut yttrat mig om dem. Beträffande åter vikarier för extra ordinarie lärare, synes mig anledning ej förefinnas att göra skilnad mellan dem och vikarier för de ordinarie lärarne, lika

litet som skilnad göres emellan ordinarie och extra ordinarie lärare vid folkskolorna.

Såsom skäl för att beloppet af vikariearfvodet sättes högre för vikarier vid högre folkskolor än vid de allmänna folkskolorna kan anföras, att för de förra uppställas större fordringar för anställning än för de senare, af hvilken anledning ju ock lönerna till de ordinarie lärarne vid de högre folkskolorna äro större än vid de allmänna folkskolorna. Att arfvodet till vikarien lämpligast bestämmes för månad och icke såsom vid folkskolorna för år, beror derpå, att den årliga lästiden, som vid folkskolorna är bestämd till åtta månader, vid de högre folkskolorna visserligen enligt kungörelsen af den 16 juni 1875 i allmänhet borde begränsas till tjugufyra veckor, men, såsom jag redan anført, dock vexlar ganska mycket i enlighet med af Eders Kongl. Maj:t fastställda reglementen. Sättes, såsom några föreslagit, vikariearfvodet att utgå med ett bestämdt belopp för hela det för skolan bestämda läsåret, skulle vikarierna vid olika skolor för hvarje månads tjänstgöring få väsentligen olika ersättning, mindre ju längre årskursen i öfrigt fortginge vid skolan, hvilket ju tydligen icke kan blifva rättvist.

Angående fördelningen af vikariearfvodet mellan den sjuke läraren sjelf, staten och skoldistriktet hafva alla de hörda varit ense derom, att i öfverensstämmelse med omförmälda nådiga kungörelse den 1 juni 1900 vikariens aflöning skall utgöras sålunda, att läraren af sin lön afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning utgå af statsmedel och återstoden erläggas af skoldistriktet, hvilket det jemväl åligger att förse vikarien med bostad jemte vedbrand eller ock lemna ersättning därför, äfvensom, der så ifrågakommer, godtgöra honom resekostnad. Enligt mitt förmenande böra dessa bestämmelser tillämpas äfven beträffande sättet, hvarpå arfvode till vikarie för sjuk lärare vid högre folkskola skall utgöras.

För vikarierande folkskolelärare kan ersättning för bostad och vedbrand lemnas med beräkning efter minst femtio kronor för åtta månaders undervisningstid. Denna ersättning synes mig väl låg, då det gäller vikarie för lärare vid högre folkskola. Liksom den kontanta aflöningen till sådan vikarie af mig föreslås till dubbla beloppet af hvad som är stadgadt för folkskolelärare, synes det mig lämpligt att äfven i förevarande fall följa samma norm. Jag anser därför, att ersättningen för bostad och vedbrand bör bestämmas till minst 100 kronor och att på samma gång uttrycket »bestående af ett rum» bör utbytas mot »bestående af ett eller två rum».

Det af en länsstyrelse framställda förslaget, att ersättning till vikarien

för resa från sitt hemvist till tjänstgöringsorten och åter skulle utgå enligt bestämmelserna för fjerdde klassen i gällande resereglemente, anser jag icke böra vinna framgång. Dels bör denna ersättning, såsom icke till någon del utgående af statsmedel, få bero på ömsesidig öfverenskommelse, och dels skulle en sådan bestämmelse leda till motsvarande fordringar från andra håll, der hittills skoldistriktet sjelft fått bestämma skälig resekostnadsersättning.

Angående öfriga villkor, såsom i fråga om läkarebetyg och om hvad iakttagas bör, då lärare är urståndsatt att vidare återinträda i tjänstgöring eller då lärare efter uppnådda sextio år förklarats pensionsberättigad, torde samma bestämmelser få gälla som för folkskolelärare. Bestämmelsen om skyldigheten att sjelf bekosta vikarie, då extra ordinarie lärare vid folkskola efter uppnådda sextio års ålder förklarats berättigad till helt åldersunderstöd, kan dock icke erhålla någon motsvarande föreskrift angående extra ordinarie lärare anställda vid högre folkskola, enär dessa icke kunna blifva delaktiga i småskolelärares m. fl. åldersunderstödsanstalt, då tillskott af allmänna medel icke åtnjutes till deras aflönande, ett villkor, som fordras för nämnda delaktighet enligt § 1 i det för anstalten gällande reglemente.

Hvad angår de kostnader, som genom föreliggande förslag skulle uppkomma för statsverket, hafva motionärerna antagit, att de skulle kunna stanna inom ett belopp af 1,000 kronor. Detta belopp synes mig vara väl lågt. Med någon större bestämdhet kan naturligtvis det för ändamålet erforderliga beloppet icke angifvas, då något material, hvarpå man kan bygga tillförlitliga beräkningar uti ifrågavarande hänseende, icke finnes. För en sannolikhetsberäkning anser jag dock, att man bör kunna utgå från samma grunder, som jag tillämpade vid min framställning till Eders Kongl. Maj:t förra året i fråga om kostnaderna för vikarier för lärare vid småskolelärareseminarierna, som af sjukdom hindrades att fullgöra sin tjänst. Såsom jag redan anført, utgjordes lärarne i läsämnen vid högre folkskolorna med en tjänstgöringstid af minst tjugufyra timmar i veckan under senast förflutna läsår af sexton ordinarie och en extra ordinarie lärare. Under år 1901 hafva tillkommit två dylika tjänster och en eller annan torde kunna påräknas tillkomma under de närmaste åren. Det antal lärare, till hvilkas vikarier statsbidrag kan ifrågakomma, kan därför skattas till omkring tjugi. Antager man, att de på grund af sjukdom från tjänstgöring hindrade lärarne uppgå till en fjerdedel af hela antalet, och att dessa i medeltal behöfva vikarier under fyra månader af året, skulle för

dessa fem lärare behöfvas såsom statsbidrag till vikariers aflönande, efter 400 kronor för hvarje, tillsammans 2,000 kronor. Liksom förut i motsvarande fall bör emellertid anslaget bestämmas såsom förslagsanslag.

Jag anser således, att i fråga om rätt att komma i åtnjutande af statsbidrag i förevarande afseende följande bestämmelser böra blifva gällande:

1) att, derest vid högre folkskola, till hvilken understöd af statsmedel utgår, anställd ordinarie eller extra ordinarie lärare eller lärarinna i läsåmnen, hvilken har en tjenstgöringsskyldighet af minst tjugufyra timmar i veckan, på grund af sjukdom åtnjuter tjänstledighet och för anställning vid högre folkskola behörig vikarie är för honom eller henne förordnad under oafbrutet minst en månad af den för skolan fastställda undervisningstiden, vikarien, för så vidt statsbidrag till hans aflönande må kunna erhållas, skall för den tid, hvarunder hans förordnande varar, åtnjuta arfvode, efter minst 150 kronor för läsmånad, hvarje månad beräknad till trettio dagar, hvarjemte vikarien skall förses med tjenlig, skolan närbelägen bostad, bestående af ett eller två rum, med vedbrand, eller ock erhålla ersättning därför, beräknad efter minst 100 kronor för den för skolan bestämda årliga undervisningstiden, äfvensom med belopp, som af skoldistriktet bestämmes, undfå godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer;

2) att, om enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf tjänstledigheten åtnjutes, är sådan, att densamma gör läraren eller lärarinnan oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjänst, men ej af sådan beskaffenhet, att vid betygets utfärdande läkaren efter omsorgsfull undersökning anser sannolikt, att sjukdomen för all framtid hindrar den sjukes återinträde i tjenstgöring, samt den tjänstledige läraren eller lärarinnan icke uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, vikariens aflöning skall utgöras sålunda, att den tjänstledige läraren eller lärarinnan af sin lön afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning utgå af statsmedel och återstoden erlægges af skoldistriktet, hvilket det jemväl skall åligga att förse vikarien med bostad jemte vedbrand eller ock lemna ersättning därför, enligt hvad ofvan oförmålts, äfvensom att, der så ifrågakommer, godtgöra honom resekostnad;

3) att för utbekommande af statsbidrag, som här förut sägs, hinder ej må möta deraf att vikarien ej förvärfvat sig behörighet att antagas till lärare vid högre folkskola, derest folkskoleinspektören vitsordar, att vikarien befunnits duglig samt att behörig vikarie ej kunnat erhållas;

4) att bidrag af statsmedel eller från skoldistriktet till vikaries aflönande icke utgår för mera än högst två läsår under de tre första läsåren af extra ordinarie lärares eller lärarinnas tjenstetid samt ej heller för mera än högst två läsår under den derefter följande tjenstetiden, så framt icke läraren eller lärarinnan under de tre närmast föregående läsåren sjelf tjenstgjort minst ett läsår;

5) att, der läkarebetyg ej kan utan synnerlig kostnad eller svårighet anskaffas, nyssnämnda bestämmelser i fråga om vikariens aflönande skola, derest genom intyg af vederbörande skolråds eller skolstyrelses ordförande vitsordas, att läraren eller lärarinnan under ledighet varit af sjukdom urständsat att vederbörligen uppehålla sin tjenst, gälla, ändock att sjukdomens beskaffenhet icke blifvit genom läkarebetyg ådagalagd, dock ej för längre tid än högst tre månader;

6) att, då enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf lärare eller lärarinna vid högre folkskola åtnjuter tjenstledighet, är af sådan beskaffenhet, att vid betygets utfärdande läkaren efter omsorgsfull undersökning anser sannolikt, att läraren eller lärarinnan till följd deraf är urständsat att vidare återinträda i tjenstgöring, vikariens aflöning skall utgöras af den tjenstledige läraren eller lärarinnan utan bidrag af statsmedel eller från skoldistriktet;

7) att lärare eller lärarinna, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, skall, då på grund af sjukdomsfall behof af vikarie för honom eller henne inträder, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner; samt

8) att hvad här är föreslaget icke gäller i fråga om tjenstledighet, som åtnjutes af vikarierande lärare eller lärarinna, utom i det fall, att nämnda lärare eller lärarinna uppehåller tillfälligtvis ledig befattning.

Under åberopande af hvad jag nu anfört, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels godkänna de af mig nyss angifna grunder för aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder deraf, att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum;

dels och för ändamålet på ordinarie stat uppföra ett förslagsanslag med titel »bidrag till aflönande af vikarie för lärare vid högre folkskola» å 2,000 kronor.

Derest hvad jag nu hemställt vinner Eders Kongl. Maj:ts bifall och jemväl varder af Riksdagen godkändt, torde Eders Kongl. Maj:t framdeles komma att utfärda närmare föreskrifter i fråga om den administrativa anordningen och sättet för utbetalningen af vikaries aflöningsförmåner i förevarande hänseende äfvensom meddela stadgande om rätt för skolråd och skolstyrelse att, då lärare eller lärarinna vid högre folkskola uppnått sextio års ålder, hos direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning göra framställning om pröfning af hans eller hennes rätt till pension.»

På sätt af föredragande departementschefen erinrats, har Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 22 maj 1901 uttalat den åsigt, att lärare och lärarinnor vid högre folkskolor, hvilka af sjukdom urståndsattes att uppehålla sin tjenst, borde berättigas att under tjenstledighetstiden behålla någon del af sin lön, och att bidrag till deras vikariers aflönande borde lemnas af staten och vederbörande skoldistrikt. I anslutning härtill och på grund af den utredning, som jemlikt Riksdagens i berörda skrifvelse framställda anhållan avvägabragts dels angående den minimiaflöning för ifrågavarande vikarier, som bör fastställas såsom vilkor för statsbidrags erhållande, och dels beträffande de grunder, enligt hvilka bidrag till vikariernas aflöning böra utgå af vederbörande lärare, af staten och af skoldistriktet, samt på de skäl, som i öfrigt blifvit af departementschefen anförda, anser utskottet de af Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsgrunderna böra af Riksdagen godkännas; och har utskottet icke funnit någon anledning till erinran i fråga om det för ändamålet äskade anslaget.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen må

a) godkänna de af Kongl. Maj:t föreslagna grunder för aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola, med rätt för Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder deraf, att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum; samt

b) för ändamålet på ordinarie stat uppföra ett förslagsanslag med titel »bidrag till aflönande af vikarie för lärare vid högre folkskola» å 2,000 kronor.

Stockholm den 9 maj 1902.

På det sammansatta utskottets vägnar:

G. RUDEBECK.